

University of Groningen

Strafrechtelijke aansprakelijkheid heroverwogen

van Dijk, A.A.

IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

Publication date:
2008

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

Citation for published version (APA):

van Dijk, A. A. (2008). *Strafrechtelijke aansprakelijkheid heroverwogen: Over opzet, schuld, schulditsluitingsgronden en straf.* [, Rijksuniversiteit Groningen]. [S.n.].

Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

The publication may also be distributed here under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the "Taverne" license. More information can be found on the University of Groningen website: <https://www.rug.nl/library/open-access/self-archiving-pure/taverne-amendment>.

Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.

113 STELLINGEN

behorende bij het proefschrift
'Strafrechtelijke aansprakelijkheid heroverwogen'
van A.A. van Dijk

Hoofdstuk 1: inleiding

1. Bij de interpretatie van opzet, schuld en schulditsluitingsgronden moet acht worden geslagen op de doelen die ten grondslag liggen aan straf. (Deze studie, § 1.1.)

Hoofdstuk 2: schuld, schulditsluitingsgronden en controle

2. Strafrechtelijke aansprakelijkheid veronderstelt controle. Controle is een functie van het gemak waarmee de actor het strafrechtelijk relevant voorval had kunnen voorkomen. (Deze studie, § 2.1.)
3. Het onderscheid tussen rechtvaardigingsgronden en schulditsluitingsgronden scharniert om een beoordeling van de *aanvaardbaarheid* (niet: juistheid) van de gedraging vanuit een *objectief* (niet: subjectief) perspectief. (Deze studie, § 2.2.)
4. Putatieve rechtvaardiging is een schulditsluitingsgrond. (Deze studie, § 2.2.4.)
5. Psychische overmacht en noodweerexces worden begrensd door een psychologische en een normatieve component. De psychologische component behelst dat de actor niet beschikt heeft over voldoende controle. De normatieve component behelst dat het gebrek aan controle te wijten is aan een maatschappelijk geaccepteerde oorzaak. (Deze studie, § 2.3.2 en 2.3.3.)
6. Het schulditsluitende karakter van noodweerexces is mede gebaseerd op de juistheid of aanvaardbaarheid van de opgewekte emotie. (Deze studie, § 2.3.3.)
7. Het gebrek aan controle bij ontoerekeningsvatbaarheid wordt gevormd door ernstige irrationaliteit van de actor. (Deze studie, § 2.3.4.)
8. Het gevolg in art. 6 WvW is niet geobjectiveerd. (Deze studie, p. 37.)
9. Een actor die opzettelijk heeft gehandeld, moet veroordeeld kunnen worden voor een culpoos delict. (Deze studie, p. 37-38.)

10. Voor causaal verband in art. 6 WvW volstaat doorgaans dat de normschending de kans op het intreden van het gevolg substantieel heeft verhoogd. Dat betekent dat geen antwoord gegeven hoeft te worden op de onbeantwoordbare vraag of de normschending een *conditio sine qua non* voor het gevolg is geweest. (Deze studie, p. 41, voetnoot 116.)
11. Schuld bestaat uit een normatieve en een subjectieve component. (Deze studie, § 2.4.)
12. De normatieve component van schuld behelst dat de handelwijze van de actor *substantieel* afwijkt van een ideaaltypische maatstaf. (Deze studie, § 2.4.3.)
13. De subjectieve component van schuld behelst dat de actor beschikt heeft over voldoende controle met betrekking tot de normschending. (Deze studie, § 2.4.4 en 2.4.5.)
14. De voor schuld noodzakelijke controle berust in belangrijke mate op bewustheidsmomenten (doleuze schuld) en latente kennis (niet-doleuze schuld). (Deze studie, § 2.4.4.4.)
15. In de volgende gevallen is sprake van doleuze schuld. (1) De actor schendt de in de maatschappij geldende norm bewust. (2) De actor is zich bewust van het gevaar dat gepaard gaat met zijn handeling. (3) De actor is zich op een of meer momenten in het verleden bewust geweest van gevaar dat in de toekomst kan optreden.
16. De volgende factoren kunnen leiden tot aantasting van de subjectieve component: (1) acute lichamelijke of geestelijke aandoeningen; (2) psychische stoornissen; (3) chronische lichamelijke aandoeningen; (4) jeugdigheid; (5) ouderdom; en (6) gebrekkige ervaring of opleiding. (Deze studie, § 2.4.5.)
17. De grondslag van het schuldverwijt wordt niet gevormd door het feit dat de actor het gevolg had moeten en kunnen *voorzien*. Dit komt omdat de kans op het intreden van het gevolg bij veel culpose gedragingen uiterst gering is (bijvoorbeeld: 1 op 100.000). Een betere grondslag van het schuldverwijt is dat de actor de met het gevolg samenhangende normschending had moeten en kunnen *voorkomen*. (Deze studie, § 2.4.4.2.)
18. De ontwerpers van het Wetboek van Strafrecht gingen bij de overtredingen niet uit van de leer van het materiële feit. (Deze studie, § 2.5.1.)

19. Er kan onderscheid gemaakt worden tussen normatieve en subjectieve avas. Normatieve avas bestaat uit (1) normatieve avas met betrekking tot de bestanddelen; (2) normatieve rechtsdwaling; en (3) normatieve putatieve rechtvaardiging. In deze gevallen heeft de actor zich gedragen zoals het betaamt. Subjectieve avas bestaat uit (1) subjectieve avas met betrekking tot de bestanddelen; (2) subjectieve rechtsdwaling; en (3) subjectieve putatieve rechtvaardiging. In deze gevallen heeft de actor niet beschikt over voldoende controle met betrekking tot de normschending.

Hoofdstuk 3: utilitarisme, retributivisme, controleprincipe en schuld

20. Het straffen om recht te doen aan in de maatschappij levende wraakgevoelens past beter bij de utilitaristische dan bij de retributieve straftheorie. (Deze studie, p. 91.)
21. Bij het definiëren van 'straf' kan beter niet gesteld worden dat straffen vergelden impliceert. Straf zonder schuld is ook straf. (Deze studie, p. 115 en 165, voetnoot 263.)
22. Straffen zonder schuld is in de regel disutilitair. (Deze studie, § 3.3.3 en 3.3.4.)
23. Rawls' theorie van rechtvaardigheid kan gebruikt worden om rechtvaardige strafrechtelijke beginselen te genereren. Dit behelst een gedachte-experiment waarbij Rawlsiaanse contractanten, die zich bevinden achter een sluier van onwetendheid, wordt gevraagd een strafrechtelijk stelsel te ontwikkelen. (Deze studie, § 3.4.)
24. Rawlsiaanse contractanten zullen opteren voor het schuldbeginself: er mag niet gestraft worden zonder schuld. (Deze studie, § 3.4.3.)
25. Rawlsiaanse contractanten zullen opteren voor een solide strafprocesrecht, waarbij de kans onschuldig veroordeeld te worden klein is. (Deze studie, § 3.4.4.)
26. Het algemeen rechtvaardigend doel van het Rawlsiaanse stelsel wordt gevormd door preventie. Er wordt gestraft om aantasting van vrijheid door middel van misdaad te voorkomen. (Deze studie, § 3.4.5.)

27. De straffhoogte in het Rawlsiaanse stelsel wordt niet gedicteerd door utilitaristische beginselen. (Deze studie, § 3.4.5.)
28. In het Rawlsiaanse stelsel vormt het bevredigen van wraakgevoelens geen valide reden om straf op te leggen. (Deze studie, § 3.4.5.)
29. Rawlsiaanse contractanten zullen opteren voor het subsidiariteitsbeginsel: er mag geen zwaardere straf opgelegd worden dan vanuit preventief oogpunt vereist is. (Deze studie, § 3.4.5.)
30. Rawlsiaanse contractanten zullen het positieve retributivisme – verdiende straf *moet* opgelegd worden – verwerpen. (Deze studie, § 3.4.5.)
31. Rawlsiaanse contractanten zullen het negatieve retributivisme – iemand mag niet zwaarder gestraft worden dan hij verdient – verwerpen. (Deze studie, p. 150.)
32. Dronken rijden is een retributief bagatel. De genomen risico's zijn over het algemeen minimaal en het is niet gezegd dat de actor in kwestie gevaar veroorzaakt heeft. Het opleggen van een zware sanctie kan derhalve niet gerechtvaardigd worden door het retributivisme. (Deze studie, § 3.4.6.)
33. Het stellen van de doodstraf op dronken rijden is disutilitair. (Deze studie, § 3.4.7.)
34. Rawlsiaanse contractanten zullen opteren voor het vermijdbaarheidsbeginsel: een zware straf is alleen gerechtvaardigd als het gemakkelijk te vermijden is. Bij het bepalen van vermijdbaarheid dient acht te worden geslagen op opzet, voorzienbaarheid van de straf en schuldmitigerende factoren. (Deze studie, § 3.4.8.)
35. Het opleggen van een zware straf voor dronken rijden is in beginsel in overeenstemming met het vermijdbaarheidsbeginsel. (Deze studie, § 3.4.8.)
36. Rawlsiaanse contractanten zullen het subsidiariteitsbeginsel prefereren boven het gelijkheidsbeginsel. Dat betekent dat personen die een vergelijkbaar verwijt treft niet even zwaar bestraft hoeven te worden. (Deze studie, § 3.4.9.)
37. Strafrechtelijke aansprakelijkheid wordt beheerst door het controleprincipe: opzet, schuld en schulduitsluitingsgronden moeten burgers controle geven

over het al dan niet in aanraking komen met het strafrecht. Burgers moet een billijke gelegenheid worden geboden aansprakelijkheid te voorkomen. (Deze studie, § 3.4.10 en 3.4.11.)

38. In het Rawlsiaanse stelsel wordt straf – anders dan bij het retributivisme – niet noodzakelijkerwijs gegrond op de morele verderfelikheden van de actor. In het Rawlsiaanse stelsel kan het voldoende zijn dat de actor een billijke gelegenheid heeft gehad aansprakelijkheid te voorkomen. (Deze studie, p. 158 en 314; zie ook § 3.6.3.4.)
39. Kentekenaansprakelijkheid is niet onrechtvaardig. (Deze studie, § 3.5.)
40. Art. 245 Sr (gemeenschap met een jeugdige) vormt in wezen een uitzondering op de regel dat bij misdrijven opzet of schuld vereist is. Het opzet is alleen gericht op een op zichzelf beschouwd neutrale handeling. (Deze studie, p. 167.)
41. Strafrechtelijke aansprakelijkheid voor schuld niet bestaande in roekeloosheid kan niet gerechtvaardigd worden door het retributivisme. In dat geval kan moeilijk gesteld worden dat de actor blijkt heeft gegeven van zo'n laakbare gezindheid dat hij het verdient voor dit misdrijf gestraft te worden. (Deze studie, § 3.6.2.)
42. De belangen van slachtoffers en nabestaanden mogen geen rol spelen bij het al dan niet aannemen van schuld of avas. (Deze studie, p. 187-188.)
43. Psychologische biases ('hindsight bias' en 'fundamental attribution error') leiden ertoe dat rechters te snel schuld aannemen. (Deze studie, § 3.6.2 en 3.6.3.)
44. Het controleprincipe kan als volgt verwezenlijkt worden bij de schuld. (1) Er moeten hoge eisen gesteld worden aan de normatieve component: er dient sprake te zijn van een *grote* afwijking van een maatschappelijke norm. (2) Er moeten hoge eisen gesteld worden aan de subjectieve component: culpose aansprakelijkheid dient primair beperkt te blijven tot doleuze schuld, waarbij schuld herleid kan worden tot een bewustheidsmoment. (3) Er moet grote voorzichtigheid betracht worden bij het bewijs van schuld. (Deze studie, § 3.6.3.)
45. Er dient antwoord te komen op de vraag of schuld op bestanddeelniveau en avas-schuld een verschillende schuldgraad vereisen. (Deze studie, § 3.6.4.)

46. Argumenten die nopen tot het vrijspreken van schuld bij art. 6 WVV nopen vaak evenzeer tot het aannemen van avas bij het subsidiair tenlastegelegde art. 5 WVV.
47. Het rekening houden met het belang van preventie bij de interpretatie van schuld of avas stuit op praktische bezwaren. (Deze studie, p. 207, voetnoot 369.)

Hoofdstuk 4: opzet

48. Minister Moddermans beschouwingen over opzet in de Eerste en Tweede Kamer kunnen niet opgevat worden als de wil van de wetgever. (Deze studie, § 4.2.2.)
49. In de Nederlandse doctrine bestaan drie theorieën van opzet. In de cognitieve opzettheorie scharniert opzet om 'weten'. In de volitieve opzettheorie scharniert opzet om 'willen'. Volgens de normatieve opzettheorie heeft opzet niet noodzakelijkerwijs betrekking op een geestgesteldheid. (Deze studie, § 4.2.3.)
50. De aanhangers van de drie opzettheorieën kennen ieder een eigen betekenis toe aan de termen 'willen' en 'weten'. Deze betekenissen stemmen niet altijd overeen met het spraakgebruik (Humpty Dumptyisme). (Deze studie, § 4.2.3.5.)
51. De normatieve opzettheorie dient verworpen te worden. (Deze studie, § 4.3.)
52. Materieel recht (begrip) en formeel recht (bewijs) dienen strikt van elkaar gescheiden te blijven. (Deze studie, § 4.3.1.)
53. Vanuit Angelsaksisch perspectief wordt in het Nederlandse strafrecht uitgegaan van een zeer ruim opzetbegrip. Wat in Nederland nog 'opzet' heet, wordt in Amerika beschouwd als 'recklessness' of zelfs 'negligence'. (Deze studie, § 4.3.1.)
54. Peters baseert zijn normatieve opzettheorie ten onrechte op de visie van de fenomenologische psycholoog Buytendijk. (Deze studie, § 4.3.2.)

55. Straffen zonder schuld is wel degelijk in strijd met het schuldbeginsel. Peters' utilitaristische herdefiniëring van 'schuld' (iemand heeft schuld als een preventief effect verwacht wordt) behelst een onaanvaardbare retorische manoeuvre. (Zie deze studie, § 3.3.4, 4.3.2 en 4.3.8.9.)
56. Brouns' differentiatiethese – de betekenis van 'willen' en 'weten' varieert van delict tot delict – dient verworpen te worden. (Deze studie, § 4.3.3 en 4.3.9.)
57. Brouns' opvatting dat de wetgever opzet niet beschouwde als een psychische gesteldheid is onjuist. (Deze studie, § 4.3.4 en 4.3.8.6.)
58. Het feit dat opzet bij rechtspersonen normatief is, brengt niet mee dat hetzelfde dient te gelden voor opzet bij natuurlijke personen. (Deze studie, § 4.3.5.)
59. Het straffen van rechtspersonen zonder opzet of schuld is niet onrechtvaardig. (Deze studie, § 4.3.5.)
60. Peters' stelling dat psychische gesteldheden onkenbaar zijn, is onjuist. (Deze studie, § 4.3.6.)
61. Kennis over de psyche van een ander kan gefundeerd worden op de analogie tussen onszelf en andere mensen. (Deze studie, § 4.3.6.4.)
62. Mensen zijn bijzonder begaafd in het duiden van het innerlijk van andere mensen. (Deze studie, § 4.3.6.4.)
63. Psychisch opzet valt in de regel goed te bewijzen. (Deze studie, § 4.3.6.5.)
64. Psychologische biases en de neiging eerder opzet toe te schrijven bij grote laakbaarheid leiden er mogelijk toe dat rechters te snel opzet aannemen. (Deze studie, § 4.3.6.6.)
65. De bewijsrechtelijke hulpregel uit het Porsche-arrest is valide. (Deze studie, § 4.3.6.6.)
66. Het opzetbewijs in verkeerszaken dient plaats te vinden tegen de achtergrond van de onbewustheidsassumptie: het is onwaarschijnlijk dat een verkeersdeelnemer welbewust de aanmerkelijke kans op de dood van een andere verkeersdeelnemer aanvaardt. De onbewustheidsassumptie geldt ook in

gevallen waarin de hulpregel uit het Porsche-arrest niet voldoet. (Deze studie, § 4.3.6.6.)

67. Peters' stelling dat gestoorden en benevelden niet met psychisch opzet kunnen handelen, is onjuist. Ontoerekeningsvatbaarheid en dronkenschap staan zelden in de weg aan het aannemen van opzet. (Deze studie, § 4.3.7.)
68. Het controleprincipe noopt tot een psychische interpretatie van opzet. De voorstelling van het opzet-object attendeert de actor op het mogelijk intreden van een strafrechtelijk relevant voorval. Dit constitueert doorgaans een billijke gelegenheid het voorval te voorkomen. (Deze studie, § 4.3.8.2.)
69. Het retributivisme noopt tot een psychische interpretatie van opzet. (Deze studie, § 4.3.8.3.)
70. Het verband tussen opzet en laakbaarheid blijkt uit de volgende stelregel. Een actor die een bepaald slecht gevolg met opzet veroorzaakt, is ceteris paribus nooit minder laakbaar dan een actor die dat gevolg zonder opzet veroorzaakt. (Deze studie, § 4.3.8.4.a.)
71. Een psychische interpretatie van opzet leidt tot minder ongerechtvaardigde hoge straffen dan een normatieve interpretatie van opzet. Dit is het gevolg van de beoordelingsmoeilijkheden die gepaard gaan met een open begrip als normatief opzet. (Deze studie, § 4.3.8.4.c.)
72. Rechtsongelijkheid bij schuldzaken kan tegengegaan worden door gebruik te maken van meervoudige beoordeling. Er bestaan legitieme beoordelings-theoretische bezwaren tegen de alleenrechtsprekende rechter in schuldzaken. (Deze studie, p. 319, voetnoot 323.)
73. Nopzet is geen opzet. (Deze studie, p. 330, voetnoot 354.)
74. Interpretatie in het strafrecht dient plaats te vinden met inachtneming van de gelijkheidsassumptie: gelijke woorden dienen in beginsel gelijk geïnterpreteerd te worden. De gelijkheidsassumptie noopt ertoe het opzet als een algemeen leerstuk op te vatten. (Deze studie, § 4.3.8.8.)
75. Interpretatie in het strafrecht dient plaats te vinden met inachtneming van het lenitybeginsel: strafbepalingen moeten restrictief geïnterpreteerd worden in het voordeel van de verdachte. (Deze studie, § 4.3.8.9.)

76. Het belang van slachtoffers of het belang van preventie nopen niet tot uitbreiding van de interpretatievrijheid in het strafrecht. (Deze studie, p. 337, voetnoot 373.)
77. Een normatieve interpretatie van opzet is in strijd met de bedoeling van de wetgever, het staat op gespannen voet met het stelsel van strafuitsluitingsgronden en het valt buiten de taalgrenzen van 1886 en 2008. Deze argumenten winnen aan kracht als acht wordt geslagen op de gelijkheidsassumptie en het lenitybeginsel. (Deze studie, § 4.3.8.5 t/m 4.3.8.10.)
78. De stille kracht van de doleuze norm wordt gevormd door haar vermogen het aantal onterechte straffen te beperken. De wetgever dient daarom voorzichtig te zijn met het introduceren van culpose normen. (Deze studie, § 4.3.8.10; zie ook § 3.5.)
79. Brouns' hypothese dat er mogelijk evenveel opzetvormen als opzetdelicten zijn, vormt een interpretatief schrikbeeld. De feitenrechter is gebaat bij een eenvormig opzetbegrip. (Deze studie, § 4.3.9.)
80. Het verdient aanbeveling dat de Hoge Raad een algemene uitspraak doet over de interpretatie van cognitieve opzetbestanddelen zoals 'wetende dat'. (Deze studie, § 4.3.9.)
81. Er kunnen drie paradigma's van opzet onderscheiden worden: doelopzet, zekerheidsopzet en kansopzet. (Deze studie, § 4.4.1.)
82. Een actor heeft doelopzet op het veroorzaken van een gevolg als hij handelt omdat hij wenst dat het gevolg intreedt en voorziet dat zijn handeling het gevolg kan veroorzaken. (Deze studie, § 4.4.1.)
83. Een actor heeft zekerheidsopzet op het veroorzaken van een gevolg als hij handelt terwijl hij met een grote mate van zekerheid voorziet dat zijn handeling het gevolg zal veroorzaken. (Deze studie, § 4.4.1.)
84. Een actor heeft kansopzet op het veroorzaken van een gevolg als hij handelt terwijl hij voorziet dat een aanmerkelijke kans bestaat dat zijn handeling het gevolg zal veroorzaken. (Deze studie, § 4.4.1.)
85. De 'Doctrine of Double Effect', die behelst dat een actor die doelopzet heeft ceteris paribus een groter moreel verwijt valt te maken dan een actor die

- kans- of zekerheidsopzet heeft, dient verworpen te worden. (Deze studie, § 4.4.2.)
86. Een ‘terror bomber’ (bombardeert met het doel om te doden) geeft *ceteris paribus* geen blijk van een grotere morele laakbaarheid dan een ‘strategic bomber’ (bombardeert in de wetenschap dat gedood wordt). (Deze studie, § 4.4.2.3.)
87. Opzet is een moreel neutraal begrip. (Deze studie, § 4.3.8.4.a, 4.3.8.8 en 4.4.3.3.)
88. In het Nederlandse strafrecht is geen zelfstandige rol weggelegd voor doel-opzet. Dat betekent dat bij doelopzet geen genoegen genomen mag worden met een kleinere kans dan bij kansopzet: een actor die met doelopzet handelt dient zich eveneens bewust te zijn van een aanmerkelijke kans. (Deze studie, § 4.4.3.)
89. Brentano’s intentionaliteitstheorie – psychische verschijnselen zijn altijd op iets gericht – vormt een sterk argument voor de stelling dat psychische verschijnselen niet herleid kunnen worden tot fysische verschijnselen. (Zie hierover deze studie, § 4.5.2.)
90. Opzet is de gerichtheid van een bepaalde psychische act (opzet-act) op een bepaald object (opzet-object). (Deze studie, § 4.5.2.)
91. Een gebeurtenis kan onder een doleuze delictomschrijving gebracht worden als voldaan is aan drie eisen. (1) Er moet sprake zijn van *actus reus*. (2) Er moet sprake zijn van opzet. (3) Er moet voldoende correspondentie bestaan tussen het opzet-object en de *actus reus* (correspondentiebeginsel). (Deze studie, § 4.5.3.1.)
92. *Actus reus* en correspondentie maken geen deel uit van opzet. De psychische gerichtheid op een opzet-object volstaat. (Deze studie, § 4.5.3.3.)
93. Het opzet-object bestaat altijd uit een relatie tussen de actor en een bepaalde toestand (bijvoorbeeld: ‘mijn handeling zal leiden tot de dood van een ander’). Dit opzet-object vormt een ondeelbaar geheel. (Deze studie, § 4.5.3.4 en 4.5.4.2.)

94. Psychische verschijnselen kunnen ingedeeld worden in drie grondklassen: (1) voorstellingen; (2) oordelen; en (3) waarderingsacten. (Deze studie, § 4.5.4.1.)
95. Strafrechtelijk opzet kan herleid worden tot een oordeelsact ('weten') met betrekking tot het opzet-object. (Deze studie, § 4.5.4.3.)
96. De grootte van de intersubjectieve kans binnen de actus reus is niet onafhankelijk van de psychische gesteldheid van de actor. (Deze studie, § 4.5.4.3.c.)
97. Het kwantitatieve, kwalitatieve en impliciete kansoordeel vormen manifestaties van voorwaardelijk opzet. (Deze studie, § 4.5.4.3.d.)
98. Kansgroottes onder de 30 procent worden in het spraakgebruik niet als 'aanmerkelijk' beschouwd. (Deze studie, p. 399, tabel 4.4.)
99. De ondergrens van het begrip 'aanmerkelijke kans' zou op 10 procent gesteld moeten worden. (Deze studie, § 4.5.4.3.e.)
100. De in de vorige stelling genoemde kansgrootte kan beter vervangen worden door het gemiddeld oordeel van een behoorlijk aantal verstandige strafrechtjuristen. (Deze studie, § 4.5.4.3.e.)
101. Opzet vereist geen waarderingsact ('willen'). (Deze studie, § 4.5.4.4.)
102. Alleen doelopzet bestaat uit 'weten' én 'willen'. (Deze studie, § 4.5.4.4.b.)
103. De ongelukkige opsplitsing van opzet in 'willen' en 'weten' kan herleid worden tot een retorische manoeuvre van minister Modderman ('willen' = 'weten'). (Deze studie, § 4.5.4.4.c.)
104. 'Willen' vervult in de praktijk een belangrijke bewijsrechtelijke rol. Het al dan niet 'willen' zegt vaak iets over de oordeelsact ('weten') die het opzet constitueert. (Deze studie, § 4.5.4.4.d.)
105. De cognitieve interpretatie van opzet, waarbij geen wilsact vereist is, is in overeenstemming met het Rawlsiaanse controleprincipe. De actor wordt een billijke mogelijkheid geboden om strafrechtelijke aansprakelijkheid te voorkomen. (Deze studie, § 4.5.4.4.e.)

106. Het verschil tussen opzet en schuld scharniert niet om 'willen'. Bewustheid van een aanmerkelijke kans is opzet; bewustheid van een niet-aanmerkelijke kans is geen opzet. (Deze studie, § 4.5.4.4.f.)
107. 'Willen' en 'aanvaarden' zijn twee verschillende dingen: men kan aanvaarden wat men niet wil. (Deze studie, § 4.5.4.4.f.)
108. 'Weten' + actus reus = 'aanvaarden'. (Deze studie, p. 427, voetnoot 583.)
109. De wijze waarop de Hoge Raad voorwaardelijk opzet omschrijft, noopt niet tot de conclusie dat het verschil tussen opzet en schuld scharniert om 'willen'. (Deze studie, § 4.5.4.4.f.)
110. De in deze studie verdedigde visie op opzet verschilt inhoudelijk niet of nauwelijks van de door Nieboer en Strijards verdedigde cognitieve opzettheorie. (Deze studie, § 4.5.4.4.g.)
111. Bij het omlijnen van het strafrechtelijk opzetbegrip kan beter geen gebruikgemaakt worden van de term 'willen'. De Angelsaksische doctrine kan hierbij tot voorbeeld strekken. (Deze studie, § 4.5.4.4.g.)

Overig

112. Er is sprake van differentiële predictie (bias) bij de voorspelling van schoolniveaus (succes) van allochtone leerlingen in het voortgezet onderwijs. Bij dezelfde predictorscore (IQ) als autochtonen behalen allochtonen een hoger onderwijsniveau. Dat betekent dat allochtonen ceteris paribus een hoger advies dienen te krijgen dan autochtonen met dezelfde testscore. (Van Dijk, A.A., *Predictieve validiteit van de NIO bij allochtone leerlingen in het voortgezet onderwijs*, Amsterdam: Boom Test Uitgevers 2008.)
113. Ten minste een van deze stellingen is onwaar.